

Günter Twardella
Wuppertal

Milyen prédikációt hall a mai gyülekezet Isten országáról?

Megjegyzések a Heidelbergi Káté 123. fejeletéhez*

Melyik a második kérdés?
„Jöjjön el a te országod.” Azaz úgy igazgass minket Igéddel és Szentlelkeddel, hogy neked napról napra inkább engedelmeskedjünk. Tartsd meg és növeld anyaszentegyházadat; rontsd meg a sátánnak minden hatalmát, amely ellened feltámad, s tégy hiábavalóvá minden gonosz tervet, melyet a te szent Igéd ellen szó, míg végre teljességre jut országglásod, amikor te leszel minden mindenkben.

Az újkori államok nem azonosak Isten országával, de mindegyikben prédikálnak Isten országáról. Hogyan oldják fel az egyházak az ebben rejlő feszültséget? Segít-e ebben nekünk a Heidelbergi Káté?

1. A „Mi Atyánk” megszólítás és a „Jöjjön el a te országod” kérdés egységbe foglaló ereje

A széles világon mindenütt, ahol keresztényen istentiszteletre gyűlnek az emberek, figyelemre méltó kettős összekapcsolódás, egységbe fonódás történik.

Először: a legkülönbözőbb nemzetiségű, fajtájú és nyelvű emberek egyesülnek az egy Isten segítségül hívásában, amikor kimondják a mindenütt egyformán ismert megszólítást: „Mi Atyánk!”

Másodsor: bár mindnyájan olyan nemzetekhez tartoznak és olyan országokban élnek, amelyeknek politikai céljai messze elütnek egymástól, egymásra találnak olyan egységes jövőképben, amelyet ez a közös imádság fejez ki: „Jöjjön el a te országod”.

* Elhangzott 2013. november 15-én, a *Bemutató a templomban – a Káté helye a keresztény és az úrvacsora között* témájú nemzetközi konferencián.

Ha ránézünk a világ térképére, és elgondoljuk, hány és hány új ország vagy szuverenitást igénylő új közösség jelenik meg rajta, akkor a szemlélő csodálattal és hálával gondolhat arra, hogy létezik olyan egységbe foglaló erő, mint a keresztyén hit, amely ráadásul világméretű ökumenikus szervezetekbe is tudott tömörülni.

A Biblia és a Káté egyformán tanúsítja a minden népekhez szóló örömhírt: Isten országa Jézus Krisztusban már elközéltett (ἤγγικεν), őbenne ez az ország már jelen van (αὐτοβασιλεία), jelek és csodák (σημεία καὶ τέρατα) kíséretében megérkezett, majd pedig teljességre fog jutni „egy olyan közösségben Isten és ember között, ember és embertárs között, ember és a többi teremtmény között, amely soha meg nem szűnik”.¹

Kérdésünk az, hogy mivé lesz ez az örömhír a különböző népek istentiszteletében. Mit tudunk kiolvasni a különböző országokban elhangzó prédikációkból? Egyáltalán: össze lehet-e hasonlítani őket?

Még közelebről fogalmazom meg a kérdést: az igehirdetők személyes viszonyulása ahhoz az államhoz, amelyben élnek, vajon hatással van az Isten országáról szóló igehirdetésükre? Befolyanak-e politikai ideológiák Isten országának gondolatába, alakíthatják-e annak eszméjét? Független-e Isten országának eszméje a korszellemtől? Talán értéksemleges-e? Lehet-e Isten országának gondolata (és híre) minden időben és minden országban ugyanaz? Ugyanaz-e Németországban, mint Oroszországban, Romániában, mint Magyarországon?

2. A „te országod” és a mi engedelmisségünk

De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek. (Mt 6,33)

Hogy lehet összeegyeztetni a világ országait/birodalmaikat és azok sokrétű tradícióit azzal a kéréssel, amelyben Isten országáért és annak igazságáért imádkozunk? Kie az utolsó szó? Mit tegyen, mit tehet a keresztyén gyülekezet egyik vagy másik országban? Hogy tanúsítson engedelmisséget?

A Heidelbergi Káté 123. felelete néhány olyan dolgot szólaltat meg, amelyek célkitűzésükben is, megfogalmazásukban is markáns református álláspontot jelentenek.

2.1. Az Úr imádságának szövegét a Heidelbergi Káté – nagyon eredeti módon – nem értelmezi, nem boncolgatja, hanem továbbimádkozza. Mintha az volna ezzel a szándéka, hogy a kérdező gyülekezet imádkozó gyülekezetté legyen. Az ismeretre, tudásra szomjazó hit (*fides quaerens intellectum*) legszébb gyümölcse a gyakorlati, az életszerű kegyesség (*praxis pietatis*).

¹ Busch, Eberhard: *Der Freiheit zugetan. Christlicher Glaube heute – im Gespräch mit dem Heidelberger Katechismus*. 1. Auflage. Neukirchener Verlag, Neukirchen 1998, 282.

2.2. A református teológia saját és sajátos kifejezésformája az „Igére és a Szentlélekre” való hivatkozás. A hit alapja a Szentírás Igéje, de a Szentlélek az élető ereje. Szükségünk van megvilágosodásra ahhoz, hogy a Biblia könyveiben tájékozódni tudjunk. Ez azt jelenti, hogy oda kell figyelniük Istenre, miközben a Szentírás Igéit halljuk, mert megismerés és engedelmes cselekvés csak így születik belőle.

2.3. Tekintettel arra, hogy a második kérdés nyomatékosan Istenre összpontosít – „Jöjjön el a Te országod” –, különösnek tűnik a folytatás: „úgy igazgass minket”. Ez azt jelenti, hogy az imádkozó embernek minden erejét összhangba kell hoznia Isten akaratával. A Káté nem akarja az ember aktivitását Istenre hárítani. Ezzel az imádsággal a gyülekezet kifejezi azt, hogy mindenki hallásra készen és éber lelkiismerettel engedi, hogy Isten őket is bevonja az eljövendő ország alakításába. A keresztyén ember ezzel önmagát is komolyan veszi, de kifejezi azt is, hogy saját elképzeléseit, vágyait, akaratát teljes felelősséggel alárendeli az Úrnak.

2.4. Isten országa alakításában való együttműködésünk nem erőfitogtatás, nem elavult tradíciók kényszerpályás továbbvitele; nem is régmúlt gondolkodási struktúrák újjáélesztése vagy idejétmúlt emlékmű-állítás, hanem egész egyszerűen engedelmesség, amelyet Isten Igéje és a Szentlélek vált ki. Isten országáért mondott imádságunk olyan engedelmesség, amely idővel egyre inkább keresi ennek az országnak az ismertetőjegyeit: az igazságosságot és a békét (nem pedig az expanziót és az uralkodást).

3. Néhány tapasztalat

Ha megfigyeljük, milyen történelmi tapasztalatokat lehet szerezni az egyes „országokban/birodalomban”, és azt keressük, milyen külön szerepe volt bennük a keresztyén vallásnak, akkor Közép-Európából meglepő példákra lehet szert tenni. A történelmi visszatekintésen pedig mindig el lehet gondolkodni. (*Drittes Reich*)

3.1. Személyes tapasztalatom

A különböző birodalmak „megfaggatása” jegyében vázaltszerűen kiragadok egy példát, az úgynevezett „harmadik birodalom” példáját, mégpedig úgy, ahogy én magam éltem meg azt.

Származást igazoló családi nyilvántartásunkban az a bejegyzés szerepelt, hogy „istenhívő”, ami arra utalt, hogy nem voltunk egyik bejegyzett egyháznak sem tagjai. Ha vallásos hitem felől kérdeztek volna úgy 13 éves korom táján, úgy, ahogy az az akkori Németországban divatos volt mondani, valahogy így válaszoltam volna: „Egy nép, egy birodalom, egy vezér”. Hitem nem állott egyéből, mint egy bizonyos nemzeti lelkesedésből, diadalittas,

harcias nacionalizmusból, amelybe a hősök tisztelete is vegyült. Ez a hit nagyon távol volt a Golgotától.

3.2. Mit hirdetett az egyház?

Abban az időben a protestáns egyház legnagyobb része olyan hitet vallott, amelyben a bibliai-teológiai igazságok népi-nemzeti eszmékkel keveredtek. Ennek jegyében – például az 1933-as wittenbergi ún. Luther-nagygyűlésre – ilyen címen jelentették meg Luther Kis Kátéját: *A német-keresztyén*. Ebben a „Jöjjön el a Te országod” kérés fölé oda volt írva: „Ima a szülőföldért, a mi igazi hazánkért”. Ugyanis ebben az összefüggésben a legfőbb cél ez volt: „A szülőhaza mindenekfölött való”. (20. lap)

Hivatalos egyházi állásfoglalás dokumentumaként idézek a Tübingiai Német Keresztyének 1933. december 11-én kelt szabályzatából:

„Az örök Isten – mint minden más népnek – a mi népünknek is adott egy fajtánkhoz illő törvényt, amely testet öltött Adolf Hitlerben, a mi vezérünkben, és az általa létrehozott nemzetiszocialista államban. Ez a törvény a mi, népünk véréből és földjéből fakadt történelmünk lapjain szól hozzánk.”²

3.3. Megriadni és megtérni

Bennem már az első világháború ún. „csatamezői”, de aztán úgy igazából a második világháború 50 millió áldozata, valamint saját élményeim mély rettetet idéztek elő, és súlyos lelki megrázkódtatást okoztak.

Később, már teológusként néztem szembe azzal a kérdéssel, hogy egyáltalán miként lehet számot adni arról a rengeteg emberi gonoszságról, amelyet nálunk, a reformáció hazájában követtek el. Hogyan eshetett meg annyi eltévelyedés ott, ahol az emberek szolid teológiát művelnek, Bibliát olvasnak, katekizmust tanulnak, s a megkeresztelteknek se szeri, se száma?

3.4. Meddig még, Uram?

A különböző népekről szóló híreket mind a mai napig úgy hallgatjuk, mint valami gyászjelentéseket, például Írországból, Ruandából, Szíriából vagy más fenyegetett országokból, mint Kongóból, vagy Izraelből, ahol folyamatos a zsidók és palesztin-arabok közötti ellenségeskedés. Az embernek már a helynevek pusztá felsorolásától elakad a lélegzete: Katyn, Auschwitz, Hiroshima, Srebrenica. És aztán újból és újból kiderül, hogy a problémák megoldásának nem alkalmas eszköze sem a háború, sem a határok kiigazítása.

² „Wie jedem Volk, so hat auch unserem Volk der ewige Gott ein arteigenes Gesetz geschaffen. Es gewann Gestalt in dem Führer Adolf Hitler und in dem von ihm geformten nationalsozialistischen Staat. Dieses Gesetz spricht zu uns in der aus Blut und Boden erwachsenen Geschichte unseres Volkes.“

Mindenütt azt látni, hogy a szemben álló felek saját igazságuk bástyái mögé húzódva érvelnek, ahol az érvek mérlegét bizonytalan hagyományok, mítoszok, és a féktelen, önző nacionalizmus túlsúlya húzza le. A háború Molokja a világon mindenütt együtt jár Mammonnal, a pénz istenével, hogy elfojtsa a megbékélés evangéliumát.

4. Az éberséghez és az ellenálláshoz éber örökre és tanúkra van szükség

„Jöjjön el a Te országod”. Van-e a világon olyan hely, ahol ezt olyan őszintén imádkozzák, hogy következetes, személyes cselekvés is járuljon hozzá? A kérdéshez meglepő következtetést társít a káté: „Igazgass *mindet* a te igéddel és Szentlelkeddel”. Isten országa el fog jönni, csak éppen ne állnák útját mindenütt a világon olyan emberi döntések, amelyeket megkeresztelt, tehát hivatásos keresztyének hoztak. Ki adja ki a parancsot, hogy vessenek be repeszbombákat, vegyi fegyvereket, atombombát vagy tömeges erőszakot? Vajon megkeresztelt emberek a felelősek azért, hogy gyermekeket képeznek ki katonának, és okoznak nekik gyógyíthatatlan traumát?

A Káté drasztikus és harcias jelzőkkel figyelmeztet a hitet érő veszélyekre, amelyeknek ki van téve az egyház is. A sátán munkáiról és gonosz tervekről van szó. Ahol az emberek felismerik, hogy az Isten országáért mondott imádság milyen széles ívet von az egyetlen vigasztalástól és a szívbéli bizodalomtól az emberek közötti, nyilvános társas kapcsolatokig, tehát a polgári létig és az államig, ott igyekezni fognak magukat éber őrködéssé és ellenállásra is felkészíteni. Az emberek a társadalmi élet kisebb vagy nagyobb területein fel fogják ismerni azt a hivatásukat, hogy tanúkká és éber örökké kell lenniük gazdasági, katonai, művelődési és más vonatkozásban. Feladatként olvassák majd az Ez 3,17-et: *Embernek fia, őrállóul adtalak téged; és az ApCsel 1,8 is összefüggésbe kerül a nyilvánossággal: Lesztek nekem tanúim.* Embertelen rendszerekkel szemben a gyülekezet tagjai tanúskodni fognak a Jézus újtjáról, még akkor is, ha ezért hátratételt vagy mártíriumot kell is szenvedniük.

Martin Luther King, amerikai béke-Nobel-díjas példát mutatott arra nézve, hogy miként kell megélni az éber őrködést és a tanúskodást. Azt mondta: éles ész és puha szív kell hozzá, s hogy a faji előítéletek legfőbb oka a szellemi tunyaság.

A Trianon utáni Romániában több nép tagjai imádkoznak ugyanahhoz az Istenhez. Úgy tűnik, még ma is rendkívül sok és fáradságos munkára van szükség ahhoz, hogy mindenki, aki a politikai színtéren van, megtalálja a józan hangot és a megbékélt közösséget.

„Jöjjön el a te országod!” Az idők végén egyetlen világi impérium sem fog állni. Nem lesz Nagy-Németország, Nagy-Románia, de Nagy-Magyarország sem. De teljességre fog jutni, elképzelhetetlen módon az a birodalom, amelyben Isten lesz „minden mindenkben” (1Kor 15,8).

„Jöjjön el a te országod!” Bárhol a világon, ahol az emberek így imádkoznak Jézus nevében az Atyához, három dologról tesznek vallást. Vallást tesznek reménységük céltudatoságáról: a történelem Ura véghezviszi a maga művét. Vallást tesznek személyes felelősségükről és engedelmességükről: Isten útjába nem fognak akadályt gördíteni. Nyilvános megszólalásaikhoz és cselekvésükhöz kérni fogják a meglevenítő Szentlélek segítségét.

Fordította Juhász Tamás

Günter Twardella *Heidelberger Buchmalerei* című könyvének kiállított oldalai